

NHẬN THỨC CỦA NGƯỜI TIÊU DÙNG VỀ PHÂN BÓN HÓA HỌC KÉM CHẤT LƯỢNG TRÊN ĐỊA BÀN HUYỆN BẢO THẮNG, TỈNH LÀO CAI

Lê Thị Thanh Loan^{1*}, Nguyễn Thanh Phong¹, Dương Thị Tân²

¹Khoa Kinh tế và Phát triển nông thôn, Học viện Nông nghiệp Việt Nam

²Trường Đại học Công nghiệp Dệt May Hà Nội

*Tác giả liên hệ: lttloan@vnua.edu.vn

Ngày nhận bài: 15.04.2024

Ngày chấp nhận đăng: 24.06.2024

TÓM TẮT

Nghiên cứu được thực hiện tại huyện Bảo Thắng, tỉnh Lào Cai, nhằm đánh giá nhận thức của người tiêu dùng về phân bón hóa học kém chất lượng. Phương pháp thu thập thông tin được thực hiện thông qua thảo luận nhóm, phỏng vấn sâu các bên liên quan tới quản lý và kinh doanh phân bón cũng như khảo sát bằng bảng hỏi với 90 người dân tại 3 xã có diện tích trồng trọt lớn của huyện. Kết quả cho thấy người dân gặp khó khăn nhất trong nhận biết các đặc điểm cảm quan bao bì phân bón. Đối với tác hại của phân bón kém chất lượng, hầu hết người dân có thể nhận biết tương đối rõ nhưng nhận thức về cách thức xử lý khi gặp phân bón kém chất lượng lại hạn chế hơn. Một số thách thức đối với nhận thức của người tiêu dùng bao gồm sự tinh vi trong chiến lược sản xuất phân bón kém chất lượng, nguồn thông tin người dân có thể tiếp nhận và đặc điểm của người tiêu dùng. Nghiên cứu đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao nhận thức cho người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng, tập trung vào các giải pháp cho người tiêu dùng, giải pháp cho huyện và giải pháp cho các doanh nghiệp cung ứng phân bón uy tín.

Từ khóa: Nhận thức của người tiêu dùng, phân bón, phân bón kém chất lượng.

Consumer Awareness of Low-Quality Chemical Fertilizers in Bao Thang District, Lao Cai Province

ABSTRACT

The research was conducted in Bao Thang district, Lao Cai province to assess consumer awareness of low-quality chemical fertilizers. The information was collected through group discussion, in-depth interviews with stakeholders in fertilizer management and business, as well as a survey with a questionnaire administered to 90 consumers across 3 communes with large agricultural areas in the district. The results showed that consumers faced the most difficulty in recognizing the visual characteristics of low-quality fertilizer packaging. Regarding the harmful effects of low-quality fertilizers, most people could relatively recognize them, but the awareness of how to handle low-quality fertilizers was limited. Some challenges to consumer awareness include the sophistication in the strategy of producing low quality fertilizers, the sources of information available to consumers, and consumer characteristics. The study proposes several solutions to enhance consumer awareness of low-quality fertilizers, focusing on solutions for consumers, solutions for the district authority, and solutions for reputable fertilizer suppliers.

Keywords: Consumers' awareness, fertilizer, low - quality fertilizers.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong sản xuất nông nghiệp, phân bón được coi là một trong những đầu vào quan trọng quyết định tới năng suất, chất lượng của cây trồng (Abebe & Debebe, 2019; Dabessa & cs., 2021; Lê Cảnh Dũng & cs., 2019; Khor & Zeller,

2014; Michelson & cs., 2018; Nguyễn Tiến Dũng & Lê Khương Ninh, 2014; Obour & cs., 2015; Perdana & cs., 2018; Sitepu & cs., 2019; Yang & Fang, 2015). Phân bón đóng góp hơn 40% vào việc tăng năng suất cây trồng (Nguyễn Văn Bộ, 2012). Là một quốc gia nông nghiệp, Việt Nam sử dụng khoảng 11 triệu tấn phân bón, trong đó

lượng phân bón nhập khẩu đạt 3,4 triệu tấn từ 51 quốc gia và vùng lãnh thổ trên thế giới vào năm 2022 (Chu Khôi, 2023). Thời gian qua, do dịch bệnh và các xung đột chiến tranh, dẫn tới nguồn phân bón nhập khẩu của Việt Nam bị đứt gãy. Điều này dẫn đến cung về phân bón trên thế giới giảm đột ngột khiến giá phân bón ở Việt Nam và các quốc gia trên thế giới tăng phi mã. Đây là một trong những nguyên nhân khiến việc gian lận trong sản xuất, kinh doanh phân bón bộc lộ diễn biến phức tạp với nhiều cơ sở cung ứng phân bón kém chất lượng. Việc nông dân mua phân bón kém chất lượng làm ảnh hưởng tới doanh thu của các doanh nghiệp làm ăn chân chính, từ đó gây tổn thất thuế cho ngân sách nhà nước. Bên cạnh đó, năng suất cây trồng thấp, thoái hóa đất đai, khiến cho người nông dân bị bần cùng hóa, từ đó làm ảnh hưởng tới sự phát triển của nền nông nghiệp nước ta (Bảo Lâm, 2022).

Khái niệm phân bón kém chất lượng được nêu tại Nghị định số 84/2019/NĐ-CP quy định về quản lý phân bón của Chính phủ ban hành ngày 14/11/2019. Theo đó, “phân bón không đảm bảo chất lượng là phân bón có chỉ tiêu chất lượng, yếu tố hạn chế không phù hợp với Quyết định công nhận phân bón lưu hành tại Việt Nam hoặc quy chuẩn kỹ thuật quốc gia” (Chính phủ, 2019). Các chế tài nhằm xử lý phân bón kém chất lượng đã được quy định trong một số văn bản chính sách như Luật số 71/2014/QH13, Nghị định số 55/2018/NĐ-CP quy định xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực phân bón của Chính phủ; Nghị định số 84/2019/NĐ-CP quy định về quản lý phân bón; Nghị định số 98/2020/NĐ-CP quy định xử phạt vi phạm hành chính trong hoạt động thương mại, sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng cấm và bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng; Quy chuẩn kỹ thuật Quốc gia QCVN 01-189:2019/BNNPTNT của Bộ NN&PTNT về chất lượng phân bón. Về cơ bản các chính sách đã tạo ra hành lang pháp lý tương đối đầy đủ trong quản lý nhà nước về phân bón. Các cơ quan nhà nước như Cục Bảo vệ Thực vật đã phối hợp với cơ quan công an, cơ quan quản lý thị trường, cơ quan thanh tra để thực thi

những chính sách này nhưng vẫn nạn phân bón kém chất lượng vẫn còn tồn tại. Việc người tiêu dùng tự nhận biết và tránh mua phân bón kém chất lượng là một trong những biện pháp quan trọng giúp ngăn chặn đáng kể vấn đề phân bón kém chất lượng (Bảo Lâm, 2022). Tuy nhiên, cho tới thời điểm hiện tại ở Việt Nam vẫn chưa có nhiều nghiên cứu về nhận thức của người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng. Chính vì thế, việc nghiên cứu thực trạng nhận thức của người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng giữ vai trò quan trọng giúp đề xuất được giải pháp nhằm nâng cao nhận thức của người tiêu dùng giúp họ có thể nhận diện hàng kém chất lượng một cách hiệu quả.

Nghiên cứu này được thực hiện trên địa bàn huyện Bảo Thắng, là một huyện miền núi của tỉnh Lào Cai với mục tiêu tìm hiểu thực trạng nhận thức của người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng, qua đó góp phần đề xuất giải pháp nhằm nâng cao nhận thức cho người dân trên địa bàn.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Chọn điểm nghiên cứu

Người tiêu dùng ở khu vực miền núi, vùng sâu, vùng xa thường ít được tiếp cận thông tin và kiến thức về chất lượng của sản phẩm và có thể dễ dàng bị lừa khi mua phân bón hóa học không đạt chuẩn (Bảo Lâm, 2022). Nghiên cứu chọn huyện Bảo Thắng, tỉnh Lào Cai là một huyện miền núi ở nước ta. Việc nâng cao nhận thức về phân bón kém chất lượng có thể giúp người dân tự bảo vệ và lựa chọn sản phẩm tốt hơn cho sản xuất và sức khỏe cộng đồng.

Năm 2020, toàn huyện Bảo Thắng có diện tích cây lương thực có hạt đạt 3.770ha, sản lượng 39.395 tấn; diện tích rau đạt 2.299ha, sản lượng 31.706 tấn; cây ăn quả (bưởi, cam) 117ha; diện tích chè 858ha, sản lượng 6.787 tấn, diện tích cây ăn quả 2.522,4ha, sản lượng 30.080,6 tấn (Huyện ủy Bảo Thắng, 2021). Với diện tích trồng trọt lớn, nhu cầu phân bón hóa học của người dân trên địa bàn huyện ngày càng tăng cao, việc nhận diện của người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng giữ vai trò quan trọng.

Huyện Bảo Thắng có 14 đơn vị hành chính, trong đó có 11 xã và 3 thị trấn. Nghiên cứu lựa chọn 3 xã là xã Phú Nhuận, xã Gia Phú và xã Xuân Quang làm điểm khảo sát. Tiêu chí lựa chọn các xã này dựa trên diện tích canh tác cây trồng lớn trên địa bàn huyện với giả định rằng nhóm người có nhu cầu mua phân bón hóa học lớn.

2.2. Thu thập thông tin

Thông tin thứ cấp được thu thập từ sách, báo điện tử, tạp chí và các báo cáo liên quan về công tác quản lý nhà nước về sản xuất kinh doanh vật tư nông nghiệp trên địa bàn huyện.

Thông tin sơ cấp được thu thập bằng phương pháp phỏng vấn sâu, thảo luận nhóm và khảo sát thông qua bảng hỏi với các đối tượng liên quan. Cụ thể: ở cấp huyện: nghiên cứu tiến hành phỏng vấn trực tiếp 05 cán bộ trong đó 04 cán bộ (01 cán bộ Phòng NN&PTNT huyện, 01 Công an huyện, 01 cán bộ thuộc Đội Quản lý thị trường số 3, 01 cán bộ Trung tâm Dịch vụ Nông nghiệp huyện) thuộc đoàn kiểm tra việc sản xuất, kinh doanh, buôn bán vật tư nông nghiệp trên địa bàn huyện và phỏng vấn 01 cán bộ thuộc Đài Truyền thanh Truyền hình Bảo Thắng; phỏng vấn sâu 03 đại lý/cửa hàng kinh doanh vật tư nông nghiệp trên địa bàn huyện theo quy mô (lớn, vừa và nhỏ lẻ); ở cấp xã: nghiên cứu tiến hành phỏng vấn trực tiếp lãnh đạo phụ trách kinh tế trên địa bàn các xã (01 người/xã), cán bộ phụ trách nông nghiệp trên địa bàn các xã (01 người/xã), đại diện hội nông dân cấp xã (01 người/xã), tổng số người phỏng vấn trực tiếp ở các xã là 09 người.

Nghiên cứu sử dụng phương pháp chọn mẫu phân tầng đối với nhóm người tiêu dùng (người mua phân bón) tại 3 xã điểm nghiên cứu tiến hành phỏng vấn 90 người (30 người/xã). Một cuộc thảo luận nhóm được tiến hành bao gồm đại diện cán bộ huyện, xã, người cung cấp vật tư nông nghiệp và người dân.

Các chỉ tiêu nhận định phân bón kém chất lượng được tham khảo từ các văn bản chính sách bao gồm văn bản về quản lý phân bón (Chính phủ, 2019), quy chuẩn kỹ thuật quốc gia

về chất lượng phân bón (Bộ NN&PTNT, 2019), các nghiên cứu khoa học (Bảo Lâm, 2022; Emi & cs., 2022; Nguyễn Văn Bộ, 2012; Norton & cs., 2020), các bài viết trên các trang điện tử (Đậu Thị Triều, 2022; Hội Khoa học Kinh tế Việt Nam, 2022; Trần Đức Thiện, 2023; Trung tâm Khảo kiểm nghiệm Phân bón quốc gia, 2022) và được xin ý kiến từ phỏng vấn sâu, thảo luận nhóm tại huyện trước khi tiến hành khảo sát nhóm người tiêu dùng.

2.3. Xử lý và phân tích thông tin

Thông tin thu thập được xử lý bằng Excel. Trong đó, dữ liệu phân tích được tổng hợp thông qua thống kê mô tả và thống kê so sánh để thể hiện thực trạng nhận thức của người dân về phân bón kém chất lượng. Bên cạnh đó, nghiên cứu có sử dụng thang đo Likert với 5 mức hiểu biết của người dân về phân bón kém chất lượng. Điểm bình quân của thang đo được tính bằng công thức tính số bình quân gia quyền. Công thức tính như sau:

$$\bar{A} = \frac{\sum a_n f_n}{\sum f_n}$$

Với giá trị $\bar{A}$ là giá trị bình quân của thang đo. Giá trị a_n là điểm đánh giá thứ n . f_n là số phiếu nhận điểm a_n . Với giá trị điểm nhận từ 1 tới 5, khoảng cách phân mức là 0,8 và các kết luận về điểm trung bình tương ứng theo các khoảng đo từ: (1) Từ 1,00 tới 1,79: Chưa từng nghe nói; (2) Từ 1,80 tới 2,60: Biết một chút; (3) Từ 2,61 tới 3,40: Bình thường; (4) Từ 3,41 tới 4,20: Biết tương đối rõ và (5) Từ 4,21 tới 5,00: Biết rõ.

3. KẾT QUẢ VÀ THẢO LUẬN

3.1. Nhận thức của người dân trên địa bàn huyện Bảo Thắng, tỉnh Lào Cai về phân bón kém chất lượng

3.1.1. Nhận thức về đặc điểm bao bì phân bón kém chất lượng

Nhận biết về đặc điểm của bao bì phân bón kém chất lượng là một trong những chỉ tiêu đầu tiên nhằm đánh giá nhận thức của người dân.

Bảng 1. Nhận thức của người dân trên địa bàn huyện Bảo Thắng về đặc điểm bao bì phân bón kém chất lượng

Nhận định	Mức độ đồng ý (%) (n = 90)					Điểm trung bình
	1	2	3	4	5	
Vỏ bao bì kém chất lượng, chữ in mờ nhạt, không rõ ràng	33,33	22,22	22,22	16,67	5,56	2,39
Không có hoặc thông tin về thành phần phân bón không chính xác	27,78	22,22	26,67	18,89	4,44	2,50
Không có hoặc địa chỉ, số điện thoại liên lạc nơi sản xuất không rõ ràng, không liên lạc được	35,56	21,11	24,44	14,44	4,44	2,31
Ký hiệu tương tự với bao bì của thương hiệu nổi tiếng, thêm một số điểm/biểu tượng khác	47,78	32,22	13,33	4,44	2,22	1,81
Có mã QR trên bao bì nhưng không truy xuất được	38,89	27,78	16,67	14,44	2,22	2,13

Ghi chú: Điểm số từ 1 đến 5 thang đo Likert thể hiện mức độ từ Chưa từng nghe nói tới Biết rõ.

Mức độ nhận biết của người dân về phân bón kém chất lượng từ các đặc điểm trên bao bì của sản phẩm nhận giá trị trung bình trong khoảng từ 1,81 tới 2,50 (Bảng 1) tương ứng với mức người dân chỉ *Biết một chút* trong khoảng đo của thang Likert.

Trong đó, nhận thức về các ký hiệu tương tự hoặc nhãn mác y hệt chỉ thêm vào một số biểu tượng nhỏ trên bao bì so với bao bì của thương hiệu uy tín có giá trị trung bình thấp nhất (nhận giá trị 1,81). Trong số người được hỏi, 47,78% cho biết họ chưa từng nghe nói tới đặc điểm nhận dạng này. Theo người dân, trên thị trường hiện nay có quá nhiều sản phẩm phân bón với thương hiệu khác nhau nên rất khó để họ có thể ghi nhớ các biểu tượng hay các chi tiết nhỏ trên bao bì để có thể nhận diện sự khác biệt.

Ngoài ra, một số đặc điểm nhận diện phân bón giả, kém chất lượng khác cũng được nghiên cứu khai thác bao gồm vỏ bao bì mờ nhạt, chữ in không rõ ràng; không có địa chỉ người sản xuất hoặc số điện thoại không liên hệ được; có mã QR trên bao bì nhưng không truy xuất được hay nhận thức về bao bì không có hoặc thông tin về thành phần phân bón không chính xác. Các chỉ tiêu nhận thức này cũng chỉ nhận giá trị trung bình ở ngưỡng 2 trong thang đo Likert thể hiện người tiêu dùng mới chỉ *Biết một chút*.

Kết quả thảo luận nhóm cho thấy trên thị trường hiện nay tồn tại phân bón kém chất lượng, tuy nhiên người sản xuất vẫn đánh lừa người tiêu dùng bằng cách ghi thông tin mập mờ

trên bao bì. Cụ thể, thông tin cho biết phân bón kém chất lượng hay không thể hiện ở các thông số hàm lượng dinh dưỡng chính có trong sản phẩm như N, P và K. Ví dụ, trên bao bì ghi là NPK 16 - 16 - 8, theo cách hiểu thông thường thì tỷ lệ Đạm chiếm 16%, Lân chiếm 16%, Kali chiếm 8%, nhưng ở dưới bao bì nhà sản xuất bổ sung dòng chữ nhỏ ghi thành phần chính của phân bón là Đạm chiếm 1%, Lân chiếm 1,5% và Kali chiếm tỷ lệ 1%. Tỷ lệ thực của phân bón thấp như vậy thể hiện hàm lượng dinh dưỡng nghèo nàn không có giá trị nhiều cho cây trồng. Người dân lưu ý đọc kỹ thông tin trên bao bì và hỏi lại người bán khi có nghi ngờ.

3.1.2. Nhận thức về tính hiệu quả và tác hại của phân bón kém chất lượng

Trong khi nhận thức về đặc điểm bao bì phân bón kém chất lượng rất thấp thì nhận thức về phân bón kém chất lượng của người dân tốt hơn với điểm trung bình trên 3,47 tương ứng với mức *Biết tương đối rõ* (Bảng 2). Phân bón kém chất lượng thường được áp dụng trong một khoảng thời gian nhất định, nhưng cây trồng không thể phát triển, đôi khi có thể gặp tình trạng cây chết sau khi sử dụng phân bón này. Một dấu hiệu khác của phân bón kém chất lượng là sau một thời gian, phân bón vẫn không tan hết trong nước hoặc không hòa tan trong dịch từ rễ cây hoặc đất, khiến cho hiệu quả của phân bón trên cây trồng bị giảm sút. Trên thực tế, có những loại phân bón hóa học tan chậm, tuy nhiên dòng phân bón tan chậm sẽ được ghi

rõ trên bao bì, còn nếu phân không tan trong một thời gian có thể là dấu hiệu để người tiêu dùng có thể “*ngghi ngờ*” để phản ánh lại cho cơ quan chức năng biết và xử lý.

Khi hỏi người dân về hiểu biết của họ liên quan đến các tác hại của phân bón kém chất lượng, các tác hại tập trung vào việc giảm năng suất cho cây trồng, gây hại cho đất, mất thêm chi phí để mua loại phân khác và thậm chí ảnh hưởng tới sức khỏe của người bón phân. Người dân biết tương đối rõ việc sử dụng phân bón kém chất lượng có thể gây các tác hại như giảm năng suất cây trồng, gây hại cho đất, mất thêm chi phí hay ảnh hưởng sức khỏe (với điểm trung bình trong khoảng từ 3,53 tới 3,58) (Bảng 2).

3.1.3. Nhận thức về cách xử lý khi gặp vấn đề về phân bón kém chất lượng

Nghiên cứu cũng khai thác nhận thức của người dân để xem họ có biết về cách xử lý khi gặp vấn đề về phân bón kém chất lượng hay không (Bảng 3).

Nhận thức của người dân về việc giữ lại mẫu phân bón hay chụp ảnh lại mẫu phân bón khi nghi ngờ phân bón kém chất lượng có điểm trung bình thấp nhất. Cả hai nhận định này có điểm trung bình nằm trong khoảng thang đo mức 2 tức là người dân biết một chút về cách thức xử lý này. Việc nhận thức được việc cần trình báo hiện tượng phân bón kém chất lượng tới cơ quan cấp trên hay báo lại cho cửa hàng bán phân được người dân nhận thức với tỷ lệ cao

hơn (điểm trung bình là 3,53 và 3,52), tuy nhiên khi hỏi kỹ hơn về cơ quan cấp trên mà họ dự kiến trình báo là những ai thì đa phần người dân lúng túng, một số trả lời được là họ sẽ báo với cán bộ phụ trách nông nghiệp của xã. Ngoài việc sử dụng phân hóa học, việc tự sản xuất phân bón hữu cơ từ phụ phẩm nông nghiệp cũng được xem là một biện pháp mà người dân có thể áp dụng để giảm thiểu tác động của việc sử dụng phân hóa học kém chất lượng, người dân thể hiện mức độ trung bình (điểm 2,80) khi hiểu về nhận định này. Tuy nhiên theo người dân, đây là việc làm đòi hỏi cần có thời gian vì hiện nay người dân đã hình thành thói quen sử dụng phân hóa học. Ngoài ra, việc xử lý đất trồng và chăm sóc cây sau khi sử dụng phân bón kém chất lượng cũng được người dân nhận thức ở mức trung bình là 2,78 điểm (Bảng 3).

Kết quả thảo luận nhóm về biện pháp khắc phục đất trồng và chăm sóc cây trồng nếu gặp phải hiện tượng phân bón kém chất lượng có thể thấy các bên liên quan đánh giá khả năng áp dụng các biện pháp cải tạo đất trồng, chăm sóc cây trồng, theo dõi sâu bệnh hại đều là những hoạt động rất khó áp dụng so với nhận thức của người dân. Hoạt động tưới nước cho cây trồng cũng chỉ được đánh giá ở mức 2 (khó áp dụng) và hoạt động bón vôi bột để cải tạo đất ở mức 3 (bình thường). Điều này cho thấy các hoạt động xử lý hậu quả sau khi người dân bón phân kém chất lượng không hề dễ dàng với khoảng trống nhận thức hiện tại của họ (Bảng 4).

Bảng 2. Nhận thức của người dân trên địa bàn huyện Bảo Thắng về hiệu quả và tác hại của phân bón kém chất lượng

Nhận định	Mức độ đồng ý (%) (n = 90)					Điểm trung bình
	1	2	3	4	5	
Không thấy cây trồng phát triển, cây còi cọc	10,00	11,11	20,00	27,78	31,11	3,59
Phân bón sử dụng sau một thời gian vẫn không tan	13,33	13,33	18,89	22,22	32,22	3,47
Giảm năng suất cây trồng	10,00	14,44	15,56	27,78	32,22	3,58
Gây hại cho đất	11,11	12,22	16,67	28,89	31,11	3,57
Mất thêm chi phí để mua loại phân khác	13,33	11,11	14,44	28,89	32,22	3,56
Ảnh hưởng tới sức khỏe của người bón phân	13,33	12,22	13,33	30,00	31,11	3,53

Ghi chú: Điểm số từ 1 đến 5 thang đo Likert thể hiện mức độ từ Chưa từng nghe nói tới Biết rõ.

Bảng 3. Nhận thức của người dân trên địa bàn huyện Bảo Thắng về cách xử lý nếu gặp vấn đề phân bón kém chất lượng

Nhận định	Mức độ đồng ý (%) (n = 90)					Điểm trung bình
	1	2	3	4	5	
Giữ lại mẫu phân bón	32,22	22,22	20,00	20,00	5,56	2,44
Chụp ảnh lại mẫu phân bón	22,22	28,89	20,00	27,78	1,11	2,57
Báo lại cho cửa hàng bán	12,22	12,22	20,00	22,22	33,33	3,52
Báo lại cho chính quyền	11,11	13,33	18,89	24,44	32,22	3,53
Tự sản xuất phân bón hữu cơ từ phụ phẩm nông nghiệp	24,44	21,11	17,78	23,33	13,33	2,80
Xử lý đất trồng và chăm sóc cây trồng sau khi đã bón phân	21,11	28,89	18,89	13,33	17,78	2,78

Ghi chú: Điểm số từ 1 đến 5 thang đo Likert thể hiện mức độ từ Chưa từng nghe nói tới Biết rõ.

Bảng 4. Cách thức xử lý đất trồng và chăm sóc cây trồng sau khi gặp phân bón kém chất lượng và đánh giá mức độ nhận thức của người dân trên địa bàn huyện Bảo Thắng, tỉnh Lào Cai

Các biện pháp xử lý	Cách thức	Tác dụng	Đánh giá khả năng áp dụng so với nhận thức của người dân
Xử lý đất trồng	Xử lý bằng vôi bột: rải vôi bột lên mặt đất (cày sâu để vôi bột ngấm xuống đất)	Trung hòa axit, khử độc đất	***
	Xử lý bằng các loại phân hữu cơ	Nâng cao độ phì nhiêu của đất, giúp đất nhanh chóng hồi phục	*
Chăm sóc cây trồng	Tưới nước đầy đủ	Cây trồng hấp thụ nước và dinh dưỡng để phục hồi nhanh hơn	**
Bón bổ sung phân bón chất lượng	Bón bổ sung phân bón		*
Phòng trừ sâu bệnh	Lưu ý nhận diện các dấu hiệu của sâu bệnh để có biện pháp can thiệp kịp thời	Vì tác động của phân bón kém chất lượng có thể làm suy yếu cây trồng và làm cho chúng dễ bị tấn công bởi sâu bệnh, việc chủ động phòng trừ sâu bệnh là rất cần thiết để tránh thiệt hại nghiêm trọng cho cây trồng trong giai đoạn này	*

Ghi chú *: Rất khó áp dụng, **: Khó áp dụng; ***: Bình thường; ****: Dễ áp dụng và ***** Rất dễ dàng áp dụng.

3.2. Đánh giá về nhận thức và những rào cản ảnh hưởng tới nhận thức của người tiêu dùng trên địa bàn huyện Bảo Thắng, tỉnh Lào Cai về phân bón kém chất lượng

3.2.1. Đánh giá về nhận thức của người tiêu dùng trên địa bàn huyện Bảo Thắng về phân bón kém chất lượng

Như vậy, nghiên cứu đã xem xét thực trạng nhận thức của người tiêu dùng trên địa bàn huyện Bảo Thắng theo ba nhóm nhận thức bao gồm: (1) Nhận thức về đặc điểm bao bì; (2) Nhận

thức về hiệu quả và tác hại và (3) Nhận thức về các biện pháp xử lý khi gặp phân bón kém chất lượng. Trong tổng số 17 chỉ tiêu đo lường nhận thức trong phiếu khảo sát (kết quả thể hiện qua các bảng 1, 2 và 3) và được tổng hợp qua hình 1 cho thấy, 7 chỉ tiêu được người tiêu dùng đánh giá là *Biết một chút* (chiếm tỷ lệ 41,18%), các chỉ tiêu này thuộc về nhóm nhận thức về đặc điểm bao bì (5 chỉ tiêu) và nhóm nhận thức về xử lý khi gặp vấn đề (2 chỉ tiêu). Có 2 chỉ tiêu được đánh giá ở mức *Bình thường* (chiếm tỷ lệ 11,76%) thuộc về nhóm nhận thức xử lý khi gặp phân bón kém chất lượng. Có 8 chỉ tiêu được

đánh giá ở mức *Biết tương đối rõ* (chiếm tỷ lệ 47,06%) thuộc về nhóm nhận thức về hiệu quả và tác hại của phân bón kém chất lượng (6 chỉ tiêu) và nhận thức cách thức xử lý khi gặp phân bón kém chất lượng (2 chỉ tiêu). Không có ý kiến nào nhận định rằng *Chưa từng nghe nói* hay *Biết rõ* thông tin mà đề tài khảo sát về mức độ nhận thức.

Như vậy, nhìn chung nhận thức của người dân về phân bón kém chất lượng còn chưa cao. Đáng lưu ý là nhóm nhận thức thấp nhất lại tập trung ở các chỉ tiêu nhận diện phân bón kém chất lượng thông qua bao bì sản phẩm. Chính vì thế, rất khó để người dân có thể phòng tránh phân bón kém chất lượng từ nhận thức của họ. Bên cạnh đó, mặc dù các nhóm chỉ tiêu nhận thức về hiệu quả và tác hại của phân bón kém chất lượng cũng như nhận thức được các biện pháp xử lý khi gặp vấn đề nhưng trên thực tế kết quả nghiên cứu đã chỉ ra người dân còn lúng túng khi chưa biết trình báo tới cơ quan nào cũng như chưa biết cách xử lý hiệu quả đất trồng và chăm sóc cây trồng sau khi bón phân kém chất lượng.

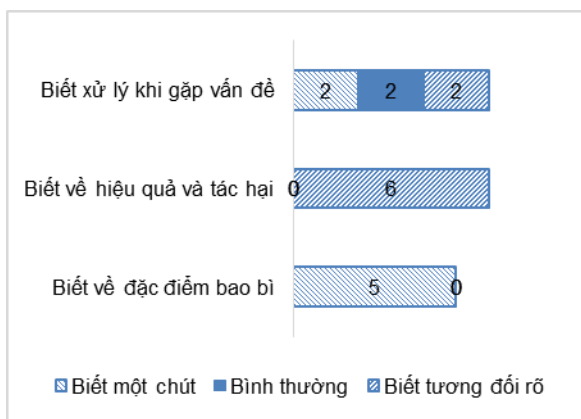
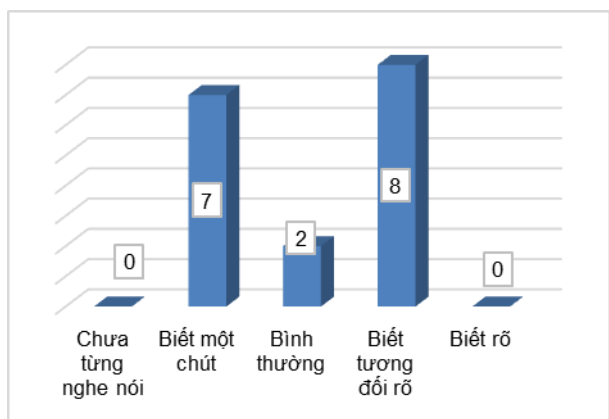
3.2.2. Một số thách thức đối với nhận thức người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng trên địa bàn huyện Bảo Thắng

Sự tinh vi trong chiến lược sản xuất phân bón kém chất lượng của các nhà sản xuất

Kết quả từ thảo luận nhóm và phỏng vấn sâu cho thấy, thủ thuật của người sản xuất phân bón kém chất lượng rất tinh vi. Họ có thể nhái vỏ bao bì của các thương hiệu nổi tiếng hoặc giảm chất lượng phân bón thông qua các chiêu trò như giảm tỷ lệ phân đất tiên, tăng tỷ lệ phân hoặc phụ gia rẻ tiền. Chính vì thế, việc nâng cao nhận thức cho người dân trong nhận biết các loại phân bón chất lượng ngày càng trở nên khó khăn.

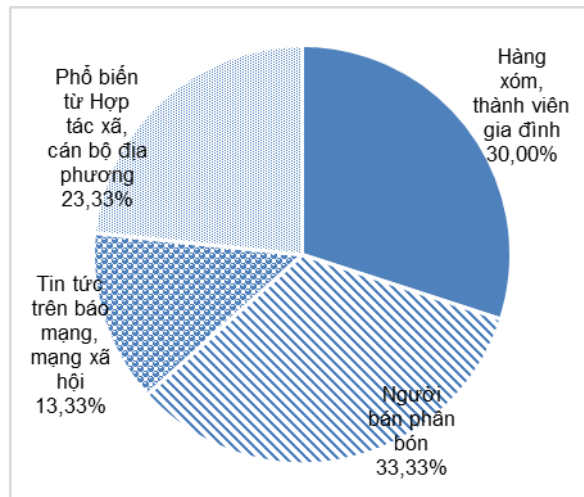
Nguồn thông tin người dân tiếp nhận

Khi được hỏi về nguồn thông tin người dân tiếp cận để biết về phân bón kém chất lượng, tỷ lệ cao nhất thuộc về nhóm người bán phân bón (33,33%) và hàng xóm, thành viên gia đình (30,00%). Tỷ lệ thấp hơn thuộc về nhóm hợp tác xã, cán bộ địa phương (23,33%) và thấp nhất là việc tiếp nhận tin tức trên báo và các mạng xã hội (13,33%) (Hình 2). Đây có thể được coi là một trong những rào cản làm ảnh hưởng tới việc nâng cao nhận thức cho người dân trên địa bàn huyện Bảo Thắng bởi vì hiện nay với sự phát triển của internet, việc cập nhật diễn biến về phân bón kém chất lượng được đăng tải rất nhiều trên các mạng xã hội và các trang báo điện tử. Thêm nữa việc người dân quá phụ thuộc thông tin vào nhóm người bán phân bón cũng là một lưu ý cho cơ quan nhà nước trong công tác quản lý nhà nước về phân bón.

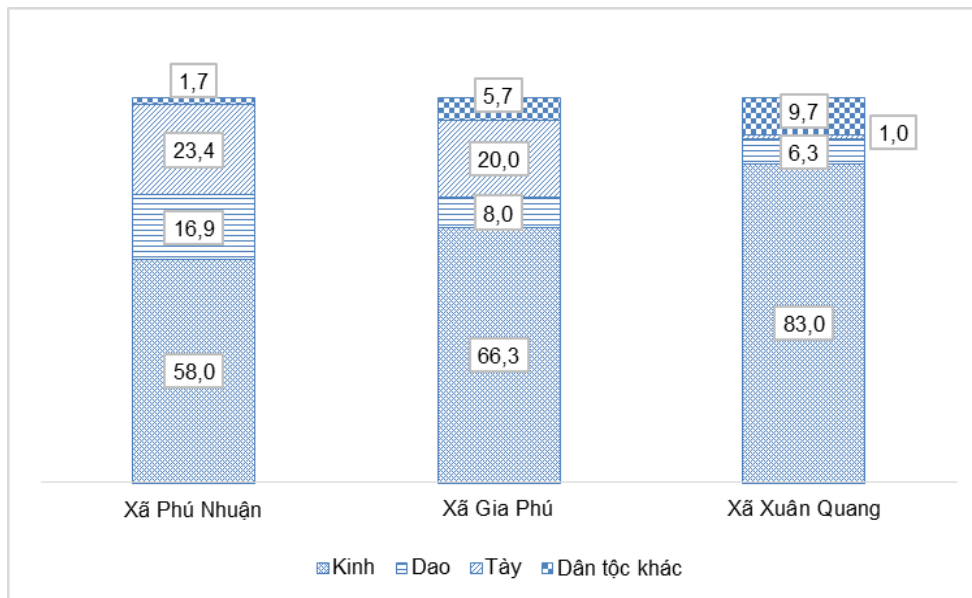

Ghi chú: ĐVT: Chỉ tiêu

Hình 1. Thống kê số lượng các chỉ tiêu đo lường nhận thức của người dân trên địa bàn huyện Bảo Thắng phân theo các mức độ và loại nhận thức về phân bón kém chất lượng

Hình 2. Nguồn thông tin người dân trên địa bàn huyện Bảo Thắng tiếp nhận về phân bón kém chất lượng

Nguồn: Huyện ủy Bảo Thắng (2021).

Hình 3. Tỷ lệ người dân tộc trên địa bàn 3 xã khảo sát (ĐVT: %)

Đặc điểm của người tiêu dùng

Trên địa bàn các xã khảo sát tại huyện Bảo Thắng, mặc dù dân tộc Kinh chiếm tỷ lệ đa số (xã Phú Nhuận: 58%, xã Gia Phú: 66% và xã Xuân Quang: 83%), số lượng người dân tộc thiểu số vẫn chiếm tỷ lệ lớn, sinh sống phân tán ở các xã. Các nhóm dân tộc có thể kể tên như dân tộc Dao, Tày, Nùng, H'Mông, Hoa, Phù Lá, Giáy, Mường, Pa Cô,... (Hình 3). Như vậy có thể thấy, với đặc điểm người tiêu dùng là người dân tộc,

nhận thức của người dân có thể bị cản trở bởi ngôn ngữ

3.3. Một số giải pháp và khuyến nghị nhằm nâng cao nhận thức của người tiêu dùng trên địa bàn huyện Bảo Thắng, tỉnh Lào Cai về phân bón kém chất lượng

Thứ nhất, người tiêu dùng cần chủ động nâng cao nhận thức của mình thông qua việc:
 (1) *Tìm hiểu thật kỹ nhãn sản phẩm trên bao bì*

phân bón. Sản phẩm thiếu thông tin hoặc không rõ ràng có thể là dấu hiệu của phân bón giả, kém chất lượng. Người mua cần chú ý tới những thông tin về hàm lượng dinh dưỡng được ghi trên bao bì. (2) Người dân không nên ham rẻ, không ham khuyến mại cao vì các đơn vị sản xuất cần có lợi nhuận và giá thấp cùng với sự chênh lệch lớn có thể là dấu hiệu của phân bón kém chất lượng. (3) Chọn mua phân của các doanh nghiệp lớn, uy tín và có bề dày kinh nghiệm. (4) Người dân cần chủ động phối hợp với các cơ quan chức năng trong việc đẩy mạnh chống phân bón giả, nhái, kém chất lượng. Khi phát hiện các dấu hiệu nghi ngờ về chất lượng phân bón cần báo ngay cho chính quyền địa phương để phối hợp xử lý. (5) Khi nông dân mua phân bón nên lưu mẫu, chụp ảnh mẫu phân bón, giữ hóa đơn. Đối với các lô phân bón mua số lượng lớn, có thể yêu cầu kiểm nghiệm sản phẩm.

Thứ hai, địa phương cần: (1) Thường xuyên tổ chức các đợt tuyên truyền, phổ biến kiến thức giúp người dân có thể nhận biết hàng kém chất lượng và minh bạch hóa các sản phẩm trên thị trường; phương thức tập huấn cần chú ý tới nhóm người dân tộc thiểu số trên địa bàn huyện, phương pháp phổ biến tuyên truyền thông qua hình thức/nguồn thông tin cung cấp phù hợp; (2) Hợp tác mật thiết với các doanh nghiệp đáng tin cậy để phát hiện và ngăn chặn sự xuất hiện của các loại phân bón giả, kém chất lượng; (3) Nâng cao nhận thức của nông dân về phân bón hữu cơ và ưu điểm của việc sử dụng loại phân này, nhằm thúc đẩy việc áp dụng phân bón hữu cơ trong sản xuất nông nghiệp.

Thứ ba, các doanh nghiệp có uy tín cần thiết lập hệ thống giám sát sản phẩm nhái thương hiệu để người tiêu dùng có thể dễ dàng xác định. Cần xây dựng chiến lược toàn diện để chống lại hàng nhái, kém chất lượng đặc biệt là thông qua việc tăng cường công tác truyền thông về sản phẩm và hợp tác chặt chẽ với các cơ quan chức năng, đại lý và khách hàng trong cuộc chiến chống hàng giả, kém chất lượng. Cần hợp tác với các công ty công nghệ để thúc đẩy quá trình số hóa và xây dựng cơ sở dữ liệu, giúp cho cả chính quyền, người tiêu dùng và doanh nghiệp có thể nhận diện sản phẩm và tra cứu thông tin dễ dàng.

4. KẾT LUẬN

Trước vấn nạn về phân bón kém chất lượng diễn ra ngày càng phức tạp, đặc biệt ở khu vực vùng sâu vùng xa, nghiên cứu này được thực hiện tại huyện Bảo Thắng, tỉnh Lào Cai nhằm xem xét nhận thức của người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng. Kết quả nghiên cứu cho thấy nhận thức của người dân về phân bón kém chất lượng còn chưa cao. Đáng ngại nhất là nhận thức thấp lại ở nhóm chỉ tiêu nhận biết về đặc điểm bao bì để người tiêu dùng có thể phòng tránh trước khi mua phân bón. Đối với nhận thức về tác hại của phân bón kém chất lượng, hầu hết người dân biết tương đối rõ. Tuy nhiên, nhận thức của họ về các biện pháp xử lý khi gặp phân bón kém chất lượng lại chưa thực sự tốt. Một số rào cản làm ảnh hưởng tới nhận thức của người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng có thể chỉ ra bao gồm sự tinh vi trong chiến lược sản xuất phân bón kém chất lượng, nguồn thông tin người dân tiếp nhận, và đặc điểm của người được phỏng vấn.

Nghiên cứu cũng đề xuất một số giải pháp và khuyến nghị tới người dân trong việc chủ động nâng cao nhận thức để phòng tránh các rủi ro khi mua phải phân bón giả, kém chất lượng; các giải pháp tới Ủy ban nhân dân huyện Bảo Thắng cũng như các giải pháp tới các doanh nghiệp sản xuất phân bón uy tín.

Các nghiên cứu trong thời gian tiếp theo cần quan tâm nhiều hơn nữa các yếu tố ảnh hưởng tới nhận thức của người tiêu dùng về phân bón kém chất lượng, bao gồm các yếu tố từ phía cơ quan quản lý nhà nước, nhu cầu của người tiêu dùng với phân bón hóa học và phân tích sâu hơn về đặc điểm của từng nhóm dân cư. Từ đó, có thể đưa ra những khuyến nghị cụ thể và hiệu quả nhằm nâng cao nhận thức của từng nhóm người tiêu dùng, góp phần thúc đẩy giảm tiêu dùng phân bón kém chất lượng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Abebe G. & Debebe S. (2019). Factors affecting use of organic fertilizer among smallholder farmers in Sekela district of Amhara region, Northwestern Ethiopia. *Cogent Food and Agriculture*. 5(1). doi.org/10.1080/23311932.2019.1669398.

- Bảo Lâm (2022). Báo động tình trạng phân bón giả kém chất lượng trên thị trường. *Tiêu chuẩn Đo lường Chất lượng*. 7: 46-47.
- Bộ NN&PTNT (2019). Thông tư số 09/2019/TT-BNNPTNT ngày 27/08/2019 ban hành quy chuẩn kỹ thuật quốc gia về chất lượng phân bón.
- Chính phủ (2019). Nghị định số 84/2019/NĐ-CP quy định về quản lý phân bón.
- Chu Khôi (2023). Quý I/2023: Giá phân bón vẫn khó “hạ nhiệt.” Truy cập từ <https://vneconomy.vn/quy-1-2023-gia-phan-bon-van-kho-ha-nhiet.htm> ngày 20.02.2024.
- Dabessa Iticha M., Jaleta M. & Mitiku F. (2021). Determinants and profitability of inorganic fertilizer use in smallholder maize production in Ethiopia. *Cogent Food and Agriculture*. 7(1). doi.org/10.1080/23311932.2021.1911046.
- Đậu Thị Triều (2022). Cách nhận biết phân bón kém chất lượng. Truy cập từ <https://baonghean.vn/cach-nhan-biet-phan-bon-kem-chat-luong-10004209.html> ngày 20.02.2024.
- Emi K., Hoang D., Van Thiet N., Yutaka A., Tu V. H., Yukichi M., Can N.D. & Kazunari T. (2022). Governance of fertilizer quality in Vietnam government and market initiatives. IDE Discussion Paper. 840.
- Hội Khoa học Kinh tế Việt Nam (2022). Đẹp nạn phân bón giả, kém chất lượng: Cần giải pháp đồng bộ. Truy cập từ <https://vneconomy.vn/dep-nan-phan-bon-gia-kem-chat-luong-can-giai-phap-dong-bo.htm> ngày 20.02.2024.
- Huyện ủy Bảo Thắng (2021). Tổng kết 13 năm thực hiện Nghị quyết Trung ương 7 (khoá X) về nông nghiệp, nông dân, nông thôn trên địa bàn huyện Bảo Thắng.
- Khor L.Y. & Zeller M. (2014). Inaccurate fertilizer content and its effect on the estimation of production functions. *China Economic Review*. 30: 123-132. doi.org/10.1016/j.chieco.2014.06.003.
- Lê Cảnh Dũng, Nguyễn Văn Sánh, Võ Văn Tuấn & Nguyễn Thị Kim Thoa (2019). Phân tích hiệu quả kinh tế của nông hộ trồng lúa ở Đồng bằng sông Cửu Long. *Tạp chí Khoa học, Đại học Cần Thơ*: 55(5): 73. doi.org/10.22144/ctu.jvn.2019.146.
- Michelson H., Ellison B., Fairbairn A., Maertens A. & Manyong V. (2018). Munich Personal RePEc Archive Misperceived Quality: Fertilizer in Tanzania. 90798.
- Nguyễn Tiến Dũng & Lê Khương Ninh (2014). Các yếu tố ảnh hưởng đến hiệu quả kinh tế trong sản xuất lúa của nông hộ ở thành phố Cần Thơ. *Tạp chí Khoa học, Đại học Cần Thơ, Phần D: Khoa học Chính trị, Kinh tế và Pháp luật*. 36: 116-125.
- Nguyễn Văn Bộ (2012). Nâng cao hiệu quả sử dụng phân bón tại Việt Nam. Truy cập từ <https://iasvn.org/upload/files/JZ5W0FWU2B1NVBo-ok.pdf> ngày 20.02.2024.
- Norton B., Hoel J. & Michelson H. (2020). The demand for (fake?) fertilizer: Using an experimental auction to examine the role of beliefs on agricultural input demand in Tanzania. The 2020 Agricultural & Applied Economics Association Annual Meeting, Online, August 10-August 11.
- Obour P.B., Dadzie F.A., Kristensen H.L., Rubæk G.H., Kjeldsen C. & Saba C.K.S. (2015). Assessment of farmers' knowledge on fertilizer usage for peri-urban vegetable production in the Sunyani Municipality, Ghana. *Resources, Conservation and Recycling*. 103: 77-84. doi.org/10.1016/j.resconrec.2015.07.018.
- Perdana T., Renaldy E., Utami H.N., Sadeli A.H., Mahra Arari H., Ginanjar T., Ajeng Sesy N., Sanjaya S. & Fernianda Rahayu H. (2018). Farmers behavior on using fertilizer in West Java. *AIP Conference Proceedings*, 1927. doi.org/10.1063/1.5021204.
- Sitepu M.H., Agnes N. & Sembiring M.T. (2019). Identification of Fertilizer Quality Factors from Distributors, Retailers and Farmers Perspective. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*. 648(1). doi.org/10.1088/1757-899X/648/1/012006.
- Trần Đức Thiện (2023). Phòng tránh phân bón giả, kém chất lượng. Truy cập từ <https://baobinhthuan.com.vn/phong-tranh-phan-bon-gia-kem-chat-luong-119058.html> ngày 20.02.2024.
- Trung tâm Khảo kiểm nghiệm Phân bón quốc gia (2022). Cách phân biệt phân bón kém chất lượng. Truy cập từ <https://phanbonquocgia.gov.vn/cach-phan-biet-phan-bon-kem-chat-luong/> ngày 20.02.2024.
- Yang X. & Fang S. (2015). Practices, perceptions, and implications of fertilizer use in East-Central China. *Ambio*. 44(7): 647-652. doi.org/10.1007/s13280-015-0639-7.